

Leánytanulóink túlterhelése a középiskolákban.

Amikor iskolai túlterhelésről esik szó, rendszerint az oktatás anyagának mennyiségét, a tanterv követelményeit ítélik el. Különösen sok a panasz leányiskoláink kívánalmi ellen családban, iskolában egyaránt. Alig képzelhető, hogy középiskolás tanulóleány ne hallaná napjainkban a kérdést: „Minek annyi mindent tanulni egy leánynak?” Mire valamilyen kenyérkereseti pályára képesítést szerez, „tönkremegy az idegzete, feláldozza legszebb éveit és abból, amit a középiskolában tanult, alig veszi valaminek hasznát az életben!” A család ilyenfajta elégedetlensége és aggodalma leginkább csak a serdülő lányok egyéni sorsára vonatkozik, mivel igen kevés — még a középosztályba tartozók között is — azoknak a szülőknek (főként anyáknak!) a száma, akik leányaikban nemzeti értéket is látnak és az iskolai túlterhelést magasabb nemzeti szempontból bírálják. A magyar ifjúság iskolai nevelői pedig, ha ebből a magasabb szempontból, a jövő nemzedék életképességén aggodva is szólnak a túlterhelés kérdéséhez, a javítás forrásául mindenkor a tanterv revízióját sürgetik.

Mélységes és fájó igazság, hogy „veszélyben a magyar ifjúság idegzete, testi-lelki egészsége”¹ és ez a megállapítás elsősorban a magyar leányifjúságra érvényes. Teljesen jogosult a nemzeti felelősségértől sugalmazott kívánság: „Vizsgáljuk át sürgősen iskolarendszerünket, tananyagunkat a gyermeki lélek teherbírása szempontjából”,² de vajjon csak az iskola részes abban, hogy a mai középiskolás ifjúság túlterhelt? A tantervek legbölcsebb revíziója, az oktatási anyag lehető legnagyobbarányú csökkentése, a házi feladatok esetleges mellőzése meghozná-e azt az eredményt, hogy erős idegzetű, egészséges testű, kiegyensúlyozott lelkű, egyszóval életerős és munkabíró magyar ifjúság kerüljön ki a középiskolák falai közül?

Nemzetünk életképességének fokozása céljából elsősorban leányifjúságunk testi-lelki erejének kímélése és fejlesztése kíván megfontolást.

A mai leányifjúság túlterhelése a bölcsőtől kezdődik. Részes benne mindenekelőtt a szülői ház, amelyik már szellemileg túlterhelten engedi a gyermeket a népiskola első osztályába. Hogy ez mennyire így van főként az u. n. „művelt középosztály” családjában — ahonnan a leányközépiskolák növendékanyaguk zömét kapják — arról bárki meggyőződhet, ha lélekbetátó szemmel figyeli 6—7 éves kisleányok beszédjét, magatartását, testi-lelki vonásait iskolában és iskolán kívül. Az a sok „nem gyerek szemének és fülének való” benyomás, aminek a szülők tudatlanságból, vagy felelőtlenégből kiteszik a gyermeket az iskoláskor előtt, később bosszúja meg magát. A szülői (főként anyai!) hiúság, a felügyeletben a gyermeklélektani és nevelési alapismeretek megdöbbenő hiánya, az ezzel járó „majomszeretet”, a helytelenül elgondolt „minél boldogabb gyermekkor” — veszedelmes engedményekkel való — biz-

^{1,2} Dr. Törös László: „Idegbetegeket neveljünk?” Prot. Tanügyi Szemle, 1940. január.

tosítása és ennek minden káros következménye, a 6 éves gyermeket koraéretté teszi még ott is, ahol ép idegzettel, normális testi-lelki adottságokkal születik bele rendezett családi körülményekbe; hát még ott, ahol a szülők elváltak, vagy nyomorban élnek! Ahol a gyermek időelőtt belekóstol a nem neki való szórakozásokba, élvezetekbe!

Köteteket lehetne írni azokról a szülői mulasztásokról, amelyek a mai gyermeket — különösen a leányokat — „idegbeteggekké“ és a kötelességeik teljesítésére alkalmatlanná teszik.³ Korunk legnagyobb bűne, hogy a gyermeket nem hagyja gyermeknek lenni! A szülők, különösen az anyák — még a lelkiismeretesebbek is! — siettetik a lelki fejlődés menetét, amikor azt éppen a mai rohanó életre való felkészítés szempontjából inkább késleltetni kellene! A gyorsított fejlődésmenetet megsínyli a gyermek idegrendszere és egész testi szervezete; ez kihat későbbi tanulói életére, egész sorsára.

Hogyan tudjon a lelki erjét megfeszítő benyomásokban részesült gyermek az iskolában nyugodtan figyelni, gondolkodni, dolgozni? A népiskolai figyelmetlenség, kapkodás, felületesség, pontatlan érzékelés az *elemi* ismeretekben való tájékozatlanságot eredményezi, amit a középiskola már nem tud pótolni, mert hiszen nem ez a rendeltetése. Innen származik a helyes, érthető magyar beszéd, olvasás és írás terén észlelhető fogyatékoság a középiskolákban. Az elemi ismeretek hiányában hogyan lehetne még a legbelátóbb tanárnak is a túlterheléstől növendékeit megóvni? Nem részes-e ebben a középiskolás kort megelőző nevelők mulasztása? A szülői ház, amelyik *sohasem* szoktatta a gyermeket feiletségségre mérten gondolkodásra, megfigyelésre, szavainak ellenőrzésére, és egyáltalán neki való munkára? Vagy a népiskola, amelyiknek nem lett volna szabad kiállítania a IV. elemiiskolai osztályról szóló bizonyítványt, ha a gyermek szellemileg még nem jutott el a fejlődésben addig, hogy a középiskolák kívánalmait megbírja?

A középiskolás leányok szellemi munkabírása az egyéni öröklött testi-lelki sajátosságokon kívül három tényező erőviszonyán fordul meg: a család, a népiskola és a középiskola egymás kedvező hatását kiegészítő, egymásba fonódó, vagy egymás jó hatását gyengítő, zavaró mun-

³ Helyszűke miatt csak *nehány* sajnálatos példát említünk fel. A mai anyák már 3—4 éves kisleányoknak „zsúrokat“ rendeznek, gyermekeikben táncművészeket, sportbajnokokat akarnak látni. Erejükön felüli szerepekre készítetik őket hiúságból. Igen sok helyen szerény köztisztviselői fizetésből is futnia kell a külön ballet-órák díjának, mert „a leányok jövőjét korán kell megalapozni“. Sok leánygyermek előtt 7—8 éves korban mindennél fontosabbnak tűnik fel a tánc, a cicoma és mindenféle külsőség. A felnőtteknek való szórakozások megkedveltetésével az anyák versengenek egymással. Nem lehet eléggé kárhóztatni a népiskolába járó gyermekek moziba vitelét, még inkább a kisebbeket, bármi legyen az erre készítő ok. Még a gyermekeknek hirdetett „Hófehérke“ c. film is igen káros hatással volt sok gyermek idegzetére minden művészi értéke ellenére is! Szülők bevallása szerint éjszakánként felsírtak a gyermekek félelmükben a vásznon látott vasorrú bába és törpék ijesztő hatására. Különösen az érzékenyebb, félénkebb leánygyermek idegzete sínyli meg az ilyenféle benyomásokat, nem is beszélve arról, hogy a gyermeknek micsoda agymunkát jelent a mozgó képek és felírások gyors egymásutánban való szemlélése és hogy mit rombol esetleg erkölcsi érzékén a közönség körében hallott megjegyzések durvasága.

káján, E szerint a túlterhelés veszedelmeinek megelőzésére és csökkentésre irányuló tennivalókat is három csoportban láthatjuk.

1. A család kedvező hatása a gyermek testi-lelki fejlődésére alapvető jelentőségű. Amíg az u. n. művelt középosztály gyermekei sorsára a családi nevelés csak öntudatlan, ösztönös, tervszerűtlen beavatkozást jelent, amíg főként az anyákban nem lesz meg a kellő nevelői gondolkodás hivatásuk teljesítéséhez, túlterhelten kerül a leánygyermek az elemi népiskolába és innen természetesen a középfokú iskolákba is. Ezért mindennél fontosabb volna olyan tanfolyamok rendszeresítése, amelyeknek kötelező látogatása által az anyák alkalmasabb nevelői egyéniségekké válhatnának. Bár igen sok helyen működik szerte az országban „Anyák iskolája“, „Szülők iskolája“ és más című, de hasonló célt szolgáló intézmény, ezeknek száma és nevelő hatása végeredményben igen kicsi. A mai rendkívüli viszonyok, az általános nevelői gondolkodás fogyatékossága, társadalmi életünk romlottsága, a magyar gyermekvédelem elmaradottsága és a családi nevelés iránti érdeklődés fokozódása a felnőttek (és pedig elsősorban az anyák) nevelői felkészülésének tervszerű fejlesztését az egyik legsürgősebb szociális kérdéssé teszik hazánkban.

Társadalmunk rengeteg különböző jellegű nőegyesülete igen sokat tehetne a ma sokat hangoztatott „családvédelem“ és „nemzetvédelem“ érdekében, ha alkalmoszerű jótékonykodások és műkedvelő előadások helyett legfontosabb célját abban látná, hogy tagjait a magyar köznevelés ügyének tudatos munkásaivá, az iskola munkáját segítő anyákká nevelje. Ehhez természetesen az volna az első követelmény, hogy az egyes nőegyesületek élén példás életű, s a családi nevelés kérdéseivel elméletileg is foglalkozó, fejlett nevelői gondolkodású nők álljanak. Ilyen női irányítás a helyi viszonyok szerint érdeklődést ébreszthetne a szülők számára írott nevelésügyi művek és folyóiratok olvasása iránt is. Ezek tanulságainak megbeszélése jelentékenyen biztosítaná a szülők nevelői gondolkodásának fejlődését és a családi nevelés javulását.⁴

A rádió is igen sokat használhatna a családi nevelés ügyének, ha műsortervébe sorozatosan olyan előadásokat iktatna, amelyek e három nagy kérdést merítenék ki részletesen: 1.) A családi nevelés kérdései az iskolabajárás előtti korban, — 2.) Hogyan segítse a család a népiskolába járó 6—10 éves leánygyermek egészséges testi-lelki fejlődését? — 3.) A serdülő leányok helyes irányítása a családban.

A szülők nevelésére igen jó hatása lehetne a moziknak is, főként nagy látogatottságuk miatt. Míg a szülői értekezletekre, vagy szülők részére rendezett tanfolyamokra a legtöbb helyen nem szívesen mennek el, addig a reklám-képek között szinte észrevétlenül irányulna a közfigyelem egy-egy gyakorlati irányú nevelésügyi folyóirat⁵, vagy munka címére, rövid tartalmi ismertetésére, egy-egy cikk főbb gondolataira, esetleg egészen rövid nevelési tanácsra főként az általánosabb gyermekhibákra vonatkozóan. Rövid nevelésügyi filmekre is nagy szükség volna!

⁴ E célból igen értékes vezérfonal Imre Sándor dr. műve „A családi nevelés főkérdései“ címen. (Bevezetés a szülői gondolkodásba. Szülők Könyvtára 1—3. szám.)

⁵ Szülők számára különösen hasznosak a „Gyermeknevelés“, „A család és gyermek“, „A jövő útjain“ c. folyóiratok.

2. A népiskola sokat tehet a későbbi túlterhelés megakadályozására, ha különös gondot fordít az I. osztályos alapismeretek pontos elsajátítására. Nem volna szabad egyetlen olyan gyermeket sem továbbengedni az elemi iskola II. osztályába, aki nem tud pontosan minden betűt felismerni, szótagolva — legalább! — értelmesen olvasni, a gondolatait olvashatóan leírni és 20-ig a négy alapművelettel számolni. Még inkább meg kellene ismételni az I. osztályt a beteges, sokat mulasztó, gyenge leánygyermeknek, mert az alapismeretekben való bizonytalanság később megkeseríti a tanulók sorsát és a legnagyobb szorgalom mellett is éreztetni káros hatását. A testi erőgyűjtés szempontjából a későbbi munkabírás érdekében szintén nagyfontosságú az I. osztályú leánytanulók évvégi tanulmányi eredményének az elbírálása. Ugyanilyen horderejű a IV. elemi iskolai munkateljesítmény és felkészültség szigorú megvizsgálása is. Tesztek, próbák alapján és a négy elemi iskolai év alatt észlelt test- és lélektani megfigyelések, tanulmányi eredmények gondos mérlegelésével kellene a szülőket tájékoztatni leánygyermekük testi-lelki fejlettségéről, gondolkodó képességéről, szellemi munkabírásáról, hogy megfelelő középfokú iskolába vigyék őket. Az elégséges eredményt felmutató tanulókkal — amennyiben középfokú iskolába öhajtanának menni — meg kellene a IV. elemi iskolai osztályt ismételteni.

3. A középiskolák tanárainak — különösen azoknak, akik a leányiskolák I. osztályában tanítanak — többféle elemi iskolát kellene évente látogatniok állomásuk területén. A középiskolába való átmenet már magában véve sok nyugtalanságot jelent a leánytanulóknak. Ezért az I. o. tanárait a gyakorlottabb, nevelőbb lelkületű emberekből kellene mindig kiválogatni, akik a népiskolából való átmenetet a félénk természetű leányoknak is megkönnyítik. A középiskolákban szintén az I. osztályban van a legnagyobb jelentősége a tanulmányi eredmények szigorú megítélésének s a gyenge tanulók osztályismétlésre való utasításának.

Az itt elmondottak talán nem érdektelenek abból a szempontból, hogy a jelenlegi tantervi követelmények mellett is miként lehetne segíteni leánytanulóink középiskolai túlterhelésén. Kívánatos volna, ha az ezirányú segítség alkalmain és módjain minél több magyar nevelő gondolkodnék, s ha az elgondolások minél hamarabb átmennének a gyakorlatba. Az ilyen irányú törekvések azonban nem akarják mentesíteni leányközépiskoláinkat attól a vádtól, hogy a tantervi anyag és egész jelenlegi iskolarendszerünk súlyos terhet, komoly veszedelmet jelent tanulóink számára. Igenis, sürgős szükségünk van tanterv-revízióra, az oktatási anyag és az iskolai feladatok, elfoglaltságok (ifj. egyesületek, nyilvános szereplések, stb.) csökkentésére, nem utolsó sorban pedig az iskolai munka lelkét kereső és méltányló *hivatalos* ellenőrzésre, amit ma igen kevés helyen lehet tapasztalni. Amikor azonban mindezeket sürgetjük, a középiskolás leánytanulók túlterhelésének okait meg kell látnunk és meg kell szüntetnünk a középiskolák falain kívül is. A család és a népiskola gondos alapvetése megelőzi a középiskolai túlterhelés veszedelmeit.

Tulajdonképen az egész magyar társadalom felelős azért, hogy ebben a kérdésben mennyire lehet kivezető utat találni. Főként az iskolai

nevelők és orvosok tehetnek sokat (különösen azok, akik egy-egy intézmény élén állanak és így szavuknak nagyobb súlya van), ha összefognak és helyzetüknél fogva minden lehető megtesznek az általános nevelői gondolkodás terjesztésére, a családi nevelés tudatosabbá tételére és a magyar leányifjúság testi-lelki erejének összhangzatos fokozására.

Dr. Evva Gabriella.

Kiteljesedő középiskola, megszínesedett tanárság.*

A szegedi egyetem 1940 november 11-i ünnepségén igaz szellemi élvezettel hallgattuk a komoly, gondolkodásra készítő rektori megnyitó szavakat. Élvezve az előadó megnyerő modorát is, önkénytelenül azt éreztem: Szeged új egyeteme nemcsak díszet kapott, de önmagát emelte mindjárt igen magasra azzal, hogy Nobel-díjas tudósában tisztelheti első rektor magnificusát. Hogy mégis az elhangzott beköszöntő készlet alábbi igénytelen soraim megírására, annak magyarázata egyrészt az előkelő hely, melyről a kérdéses megnyitó elhangzott, másrészt az, hogy a szavak előkelő nyilvánosság előtt hangzottak el. Mindezt egybevetve: a legigazabb őszinteséggel jelentem ki, hogy soraimat nem a kákán csomót keresés szülte, hanem bizonyos igen megokolt aggodalom.

A szegedi egyetem első rektora most már nem első ízben és — sietek kijelenteni — nem egy szempontból okkal és jogosan, bíráló tárgyává teszi a mai magyar középiskola levegőjét. Véleményünk a középiskolai nevelve oktatás *eredményeire nézve* több ponton egyezik. De nem egyezhetik teljesen az okokra nézve s ellentétben van a tekintetben, hogy *csak egysíkú megmutatás* foltot hagyhat a közvélemény szemében a középiskolai tanári renden is.

Tökéletesen érzem, hogy a Rektor Úr bíráló megállapításai közben nem gondolt a középiskolai tanárság egyetemére. (A mellett — többek között — ha ennek a tanári rendnek vannak is hibái, útnakindítását attól az egyetemi oktatástól kapta, melyben az újabb évtizedek okozta törést éppen a Rektor Úr látta meg talán minden professzor társa között a legvilágosabban. Itt persze vitatkozni lehetne arról, hogy a középiskolai ballaszt a törés be nem következése esetén is súlyos tényező lenne-e?) *Sajnos, a közvélemény szemében középiskola és középiskolai*

* (A Szerkesztő a következő levelet kapta: Kedves Barátom! A szegedi egyetemen elhangzott rektori megnyitónak a középiskolai nevelést-oktatást is érintő része élénk visszhangot keltett. Bizonyos aggodalmak arra készítetnek, hogy — a teljesebb megvilágítás érdekében — néhány utalást tegyek olyan mozzanatokra is, melyeket a megnyitó nem érintett, illetőleg mellőzött. (Nem szabad elfeledni, hogy az ünnepségen nem csak tanáremberek voltak jelen!) Azt hiszem, egyenesen és helyesen jártam el, midőn soraimat előzőleg *Szent-Györgyi Albert dr.* rektor úrnak is megmutattam. Hozzám intézett levele azt bizonyítja, hogy egyrészt írásomban semmiféle élt nem érez, másrészt ő maga is helyesnek tartja, ha bizonyos szempontok pontosabb kifejtést nyernek. Soraim közlését előre is megköszönve, vagyok a legőszintébb barátsággal: Lőrincz Jenő.)